

Láthatatlan köntös

Tobzódunk a történelmi drámákban. A közelmúlt másodbemutatói és a közeljövőben esedékes színházi közvetítések sugallják ezt a figyelemre méltó tanulságot. De vajon a *másodbemutató* azonos-e a másodlagos jelentőségű bemutatóval? A nagyszínházból a láthatatlan színpadra átmentett előadás egyenértékű-e a hangjátékkal? Mindenesetre illik elfogadni egy régi vélekedést, de óvakodni kell attól, hogy tapasztalataink előítéletté merevedjenek. A vélekedés szerint a színházi előadások rádióbeli sugárzására azért volt és egy ideig lesz is még szükség, mert sok helyütt még a Déryné Színház is ritka vendég, a televízió is csupán módjával vállalkozik a tartalmasabb vidéki és fővárosi bemutatók sugárzására. Így aztán jócskán elkel a rádiósok vállalkozó szelleme, csak hogy ez ma már korántsem jelenti, nem is jelentheti azt, hogy ezek a szombat esti „műsorok” kizárólag *színházpótlékként* kerültek volna a programba. Egyre több jel árulkodik arról, hogy a kezdeményező szellemhez az az átgondoltság is párosul.

Íme, a példasor, amely sok mindent megmagyaráz. Nos, éppen három hete hallhattuk a kecskeméti színházból egy fiatal kolozsvári szerző, *Kocsis István* izgalmas darabját. A *korona aranyból van* Stuart Mária korába invitált bennünket, s a skót királynő ürügén a hatalommal való élés és visszaélés lehetősé-

m

geit firtatta. Két hete Debrecen következett. Szabó Magda *Kiálts, város!* című drámája — (annak idején mi is írtunk róla: *Magyar Ifjúság* 1973. október 12.) — pár évtizeddel később játszódik, a XVII. század legelején. Talán már nem is meglepő, hogy egy debreceni főbíró ürügyén a népszolgálat és a személyes áldozat nagyon is időszerű összefüggéseit feszegette. Most vasárnap, a békéscsabai színház hasonlóképpen izgalmas ősbemutatóját követhetjük majd figyelemmel. Páskándi Géza *Tornyot választok* című drámájának nézünk elébe, amelyben a XVII. század egyik legnevezetesebb személyisége, Apácai Csere János ürügyén szembesülünk az értelmiség mai feladataival. S egy hónap múlva a színházi élet pécsi eseményére is számíthatunk: egy másik ősbemutatót, Illyés Gyula Dózsa-idéző *Testvérek-jét* sugározza a rádió.

A tendencia már alighanem nyilvánvaló, s még nem szóltam olyan előadásról, amely — mint például Eörsi István *Egy látogatás* című hangjátéka — a későbbi Széchenyi-dráma vigszínházbéli bemutatójának hang(elő)képe —, vagy amely — mint például Lengyel József Veszprémben játszott darabja, az *Újra a kezdet* — a történelmi félmúltba nyúl vissza. Igen, ez a lényeg: a félmúlt, a múlt és a régmúlt. Vagyis az, hogy a történelem egy-egy elgondolkoztató mozzanata szolgáltat ürügyet arra, hogy drámaíróink a máról is elmondják véleményüket. S nem feltétlenül azért választják a hajdani eseményeket, mert a jelenbeli ellentmondásokról nem beszélhetnek. Ha így lenne, a rádiósok csupán egyszerű történelmi parabolák közvetítésére vállalkoznának. Másról van szó. Arról, hogy az írónak bizonyos távolságot kell ön maga és a téma közé lopni, hogy a (színpadi) valóságban föllelhető szélsőséges helyzetben pörén mutathassa meg a mai problémákat.

Az már más kérdés — s éppen ez teszi jelentőssé a közelmúlt és közeljövő közvetítéssorozatát —, hogy a rádió módfelett alkalmas a történelmi köntös föllebentésére. Alkalmas, mert alkalmatlan?! Az bizonyos, hogy nem láthatjuk a lordokat és parasztvezéreket, a korbácsos jelmezeket és a korfestő díszleteket, viszont halljuk, hogy mit mondanak a történelmi személyiségek. Márpedig ezek a múltbeli alakok akarva-akaratlanul is szócsövek, a XX. századi szerző gondolatának hordozói; kortársunk rólunk alkotott véleményét fejtik ki. S bármennyire is furcsa, itt dől el legelőször a színpadi mű értéke. A láthatatlan színpad

nem létező deszkáin derül ki igazán, hogy az író mennyire tehetséges: mennyire képes hanggal láttatni a történelmet és gondolkodásra serkenteni a ma kérdései iránt korántsem érzéketlen hallgatót. A legközelebbi bemutató, a *Tornyot* választok mindenesetre ilyen gondolatserkentőnek ígérkezik . . .

Z. L.